

מסמך העקרונות של חמאס: הזדמנות נדירה למהלך הסדרי

מומחי הפורום לחשיבה אזורית ניתחו את מסמך העקרונות החדש של תנועת חמאס מזוויות שונות. לדעתם, המסמך משקף תמורה פוליטית ומדינית ממשית בחמאס, והוא מהווה הזדמנות נדירה עבור ישראל לניצול חולשתה של התנועה כדי לגרור אותה למהלך הסדרי.

ד"ר אסף דוד, המנהל האקדמי של הפורום, סבור כי המסמך "משקף את דילול הרכיב הדתי-אסלאמי בחמאס [...] לטובת חיזוק הרכיב הלאומי-הפלסטיני במאבק עם ישראל".

ד"ר רונית מרזן, עמיתת מחקר בפורום, סבורה כי ח'אלד משעל "עושה את הדרך שעשה יאסר ערפאת בשעתו" כדי להעביר את בני עמו בהדרגה מהמאבק המזוין אל הדרך המדינית.

יוחנן צורף, כותב אורח באתר הפורום, סבור כי מסמך העקרונות "מעלה כי גם אם חמאס לא שינתה את יחסה לישראל, היא שינתה את יחסה לסכסוך עם ישראל".

ד"ר שמוליק לדרמן, עמית מחקר בפורום, חושש כי צעדיה של ישראל מובילים "להחלשת הכוחות המתונים בחמאס ומקרבים עימות עקוב מדם נוסף בעזה". ד"ר דורון מצא מוסיף כי שינוי ביחסה של ישראל לחמאס "יעלה את מחיר ההפסד של חמאס מסבבי לחימה מול ישראל, ואולי גם ידחק את התנועה לטעון את התמתנותה המדינית במשמעות".

אדם הופמן, עמית מחקר בפורום, מבחין כי המסמך מעגן לראשונה באופן פורמלי את ההבדלים בין חמאס לבין דאע"ש, ואלחנן מילר עומד על החששות הגואים בג'יהאד האסלאמי מניצני הנטישה של שותפתם, חמאס, את דרך המאבק המזוין.

אלה אפק, עמיתת מחקר בפורום, מצביעה על השמחה לאיד בקרב חוגים ערבים ופלסטינים כלפי חמאס, ותביעת דין וחשבון מהתנועה על העשורים המיותרים של דם וסבל פלסטיני במאבק עם ישראל.

חמאס כדוד היוזם, ישראל כגוליית הדומם

ד"ר אסף דוד

באסופת המאמרים הקצרים שלהלן מציעים עמיתי המחקר של הפורום לחשיבה אזורית ניתוח והערכה של מסמך העקרונות המדיניים שפרסמה תנועת חמאס לאחרונה. הרשימות עוסקות במתרחש בחמאס עצמה ובינה לבין ישראל והמרחב הפוליטי הפלסטיני והערבי.

השיח המקצועי והציבורי בישראל שופע ניתוחים מדוקדקים, יותר או פחות, של היבטים אידיאולוגיים אצל ארגוני גרילה הנאבקים בישראל. שיח כזה מטשטש פעמים רבות את העובדה שמדובר בארגונים שעצמתם אינה משתווה, באף היבט שהוא, לעצמתה של ישראל. במילים אחרות, בזמן שהאידיאולוגיה הקיצונית של הארגונים זוכה לתהודה גדולה בישראל, ומזינה אימה וכוחנות מצדה, הסביבה המדינית שבה פועלים הארגונים הללו, ומשאביהם הדלים (בוודאי ביחס לישראל), מוזנחים בדרך כלל בשיח הציבורי.

התוצאה המתקבלת היא פרשנות לא שקולה, מעורערת לעתים, של הארגונים הללו. יתר על כן, מכיוון שהאידיאולוגיה שלהם היא קיצונית, היבטים "ארציים" – דהיינו האופן שבו נאלצים הארגונים הללו להתאים את המילים הגדולות לסביבתם הקשה, נתפסים כמשניים, מקומיים או חסרי חשיבות של ממש.

ולא היא. לא רק משום שישראל היא מעצמה אזורית, ולא רק משום שמלחמה אינה יכולה להיות תחליף תמידי לדיפלומטיה וליזמה מדינית. אלא משום שברור כי מצוקתה האסטרטגית של חמאס, שחוקרות וחוקרי הפורום הצביעו עליה שוב ושוב בשנים האחרונות, היתרגמה עתה למסמך מדיני חסר תקדים המעדכן בפועל את אמנת היסוד של התנועה משנת 1988.

אין עדות טובה יותר לכך מתגובתם של יריביה של חמאס (פתח) ושותפיה לשעבר (הג'יהאד האסלאמי) לתמורה שעוברת על התנועה. הראשונים שמחים לאידה של חמאס, ותובעים ממנה אימוץ פומבי ורציני של דרך הפשרה והתהליך המדיני, והאחרונים מקוננים על זניחת המאבק המזויין והותרתם לבד בזירה. בתווך נמצאים שחקנים נוספים במרחב הפלסטיני והערבי שמבהירים להנהגת חמאס את שהיא כבר יודעת היטב: בפרסום מסמך העקרונות המדיניים הזמינה חמאס את עצמה לדין וחשבון ולדיאלוג מתמשך ונוקב עם סביבתה על התנהלותה בעבר, בהווה ובעתיד.

חוקרות וחוקרי הפורום אינם תמימי דעים בשאלה האם התמורה בחמאס היא טקטית או אסטרטגית. אולם לאף אחד מהם אין ספק בכך כי היא מאפשרת לישראל לגרור את חמאס אל

ההגיון ההסדרי ובכך לחדד יותר את המתח בין האידיאולוגיה של התנועה האסלאמיסטית לבין ה"פרס" הממתין לה אם תמשיך לטשטש את האידיאולוגיה הזו ולהתעלם ממנה.

מסמך המדיניות של חמאס משקף את דילול הרכיב הדתי-אסלאמי, שהלגיטימציה שלו באזור ובעולם התערערה בעקבות התפתחויות השנים האחרונות ובעיקר עליית דאע"ש, לטובת חיזוק הרכיב הלאומי-הפלסטיני במאבק עם ישראל. עבור ישראל מדובר בהזדמנות שלא תסולא בפז, למרות מחירה הקשה. האם תדע לנצלה?

חמאס והרשות הפלסטינית אחוזות זו בזו. המאבק ביניהן קשה ומר ומנוהל כמשחק סכום אפס, אולם בחשבון אחרון שתיהן תלויות בשחקנים אזוריים חזקים הרבה יותר מהן, ובהם ישראל עצמה, לשרידותן. כוחו של החלש הוא גם ביזמה ובתעוזה. הרשות הפלסטינית מנהלת בשנים האחרונות מאבק נחוש ומוצלח בישראל בזירה הדיפלומטית. עתה מתנערת חמאס מהקפאון שכפתה עליה ישראל ומציגה יזמה מדינית.

יש ביזמה הזו כדי להניע את הביצה הישראלית-פלסטינית המעופשת. האם יש בה כדי להניע את גוליית, את הענק הדומם, ישראל? עד עתה נראה שלא. ישראל נותרת באדישותה המלאה לכל המתרחש במרחב הפלסטיני ומתבוננת בו בשוויון נפש, כמאמר המשל הערבי "חתונה אצל השכנים". ראש הממשלה אף [קרע בהפגנתיות את המסמך המדיני של חמאס](#) ופטר אותו כלאחר יד כ"פייק ניוז".

בראשית שנות השבעים פטרה ישראל כלאחר יד יזמות וגישושים מדיניים של הנשיא סאדאת. ההרוגים, הפצועים והנזק הצבאי והמוראלי שספגה ישראל במלחמת 1973 לא היו "פייק ניוז". הם היו תוצאה של תפיסת אני ואפסי עוד ושל אידיאולוגיה קנאית של חוסר אמון בסיכוייה של פשרה עם הערבים. הפשרה עם מצרים הושגה בעקבות אותה מלחמה נוראה, והיא מחזיקה מעמד עד היום. למעשה, היא מהווה מכשיר חסר תחליף בידי ישראל במאבקה בחמאס. אין בכך כל רע, ובלבד שהמאבק הוא לא חזות הכל אלא אמצעי להשגת הסדר. כאשר [החזון הוא "על חרב תחיה"](#), המלחמה היא העתיד היחידי.

כשם שאידיאולוגיה קיצונית יכולה להיות תירוץ למלחמה, מסמך העקרונות המדיניים של חמאס יכול להיות תירוץ למשא ומתן. הפלסטינים והערבים לועגים עתה לחמאס ברוח "עכשיו באים"! וישראל, במקום להפוך כל אבן ולנצל כל סדק במטרה לחסוך בחיי אדם ובסבל, מוסיפה לעג ומטיחה בפני חמאס והפלסטינים: "גם עכשיו לא נבוא".

פילוסופיית המאבק החדשה של חמאס

ד"ר רונית מרזן

ב-1 במאי כינסה הנהגת תנועת חמאס מסיבת עיתונאים בדוחא, בירת קטר, והודיעה באופן רשמי על עיקרי [המסמך הפוליטי החדש](#) של התנועה. המסמך מסמן תחנה נוספת בתהליך התמורה בשיח של חמאס. דברי ההסבר של משעל בפתח מסיבת העיתונאים, [והראיונות](#) שהעניק אחריה לערוצי תקשורת, חשובים להבנת ההתרחשות הפוליטית שחמאס מבקשת להיות שחקן מרכזי בה.

[אמנת חמאס](#) משנת 1988 נחשבת לפרי עמלו של השיח' אחמד יאסין. המסמך החדש הוא מורשתו של ח'אלד משעל לאסמאעיל הנייה, [שהחליפו בתפקיד](#) ראש הלשכה המדינית של חמאס. זו גולת הכותרת במפעלו הפוליטי של משעל, רגע לפני שהוא מתמודד על תפקידים ממלכתיים יותר. שני המסמכים הם אבני דרך בהתפתחות ההיסטורית של התנועה, וכל אחד מהם משקף שלב אחר בהתפתחותה.

הפילוג הפנים-פלסטיני, המצור על רצועת עזה, מלחמת האזרחים בסוריה, המשבר ביחסים עם איראן והפלת שלטון "האחים המוסלמים" במצרים בהפיכה צבאית הם חלק מהאירועים שגרמו לחמאס לנסח מדריך ומקור סמכות לעשייתה הפוליטית בהווה. משעל רואה בכך עדכון של פילוסופיית המאבק של התנועה המציב אותה כחלופה מתונה ורציונלית ביחס לשתי הגישות המרכזיות הרווחות באזור: ארגוני הסלפיה הג'יהאדיה, המעודדים הקצנה דתית, אתנית ועדתית ומחוללים שפיכות דמים, ומצד שני הרשות הפלסטינית, המייצגת תבוסתנות וכניעה לתכתיבים חיצוניים.

בבסיס המסמך החדש עומדים שני עקרונות יסוד: התחדשות, התפתחות והתמתנות תודעתית, אידיאולוגית ופוליטית בהתאם למציאות המשתנה, ועמידה על העקרונות הלאומיים. משעל דימה את חמאס לאורגניזם חי המגיב לסביבתו כדי לשרוד. לדידו, הסכמי אוסלו הם עובדה קיימת, וכל ניסיון להתעלם מהם או להתעמת אתם נדון לכשלון. דווקא השתלבות במציאות הזו עשויה, לדבריו, לשנותה ולהתאימה לאינטרסים של העם הפלסטיני. בהקשר זה הבליטו מנסחי המסמך את האופי המתון של חמאס; השימוש בתואר [פְּסְטִי](#) (מאוזן) הושאל מגישת הוסטיה (הליכה בדרך האמצע) של השיח' יוסף אל-קרדאוי, והמונח "[מדיניות של פתיחות](#)" יוצר חיבור אסוציאטיבי לתפיסה הכלכלית של [אנואר א-סאדאת](#) ולכלכלה המערבית.

הסכמת חמאס לנהל דיון סביב האופציה של הקמת מדינה פלסטינית ריבונית בגבולות 1967 אינה חדשה, והיא ניתנה כבר בשנת 2006 כאשר קיבלה את [מסמך האסירים](#). משעל מנמק

זאת ברצון להציג [תוכנית לאומית פלסטינית מוסכמת ומשותפת](#) מול מדינות האזור והעולם, ולא כדי להציג חלופה לרשות הפלסטינית או כדי לרצות גורמים במזרח או במערב.

חמאס מבינה ששותפות עם הפלגים הפלסטיניים האחרים, היפתחות לקהלי יעד נוספים (נוצרים ונשים), פתיחות לעולם, התנתקות ארגונית ואידיאולוגית מתנועת האחים המוסלמים והתנערות מהשיח האנטי-יהודי יועילו לה. כוחה האלקטורלי יגדל, היא תוסר מרשימת ארגוני הטרור בעולם, תהפוך לשחקן פוליטי שווה לרשות הפלסטינית וללגיטימית בכל הסדר מדיני בעתיד. לכן מזהיר משעל שכל ניסיון להדיר את חמאס ופלגי ההתנגדות האחרים ולכפות עליהם החלטות פוליטיות ייכשל. מתוך המצוקה הזו נולדו [ועיפים 8, 32 ו-37 במסמך החדש](#).

מהמסמך עולה כי תנועת חמאס אינה מגדירה עוד את פלסטין כבעיה דתית, הדורשת את השמדת האויב היהודי, אלא כבעיה הומנית ומאבק לאומי נגד האויב הציוני הכובש והמנשל ([סעיף 16](#)). את האנטישמיות מייחסת התנועה, במפגיע, לאירופה. השורש ג'-ה-ד מופיע פעמיים בלבד במסמך, בהשוואה לעשרות הפעמים שבהן הוא מופיע באמנת חמאס. ובעוד שהאמנה שללה הסדר מדיני מכל וכל, וראתה בפעילות דיפלומטית "בזבוז זמן ומצג שווא", משעל הבהיר, בהמשך למסמך ([סעיף 13](#)), כי התנועה איננה שוללת מו"מ והסדר מדיני ובלבד שלא ייפגעו זכויותיו של העם הפלסטיני. תפיסת "[ניהול ההתנגדות](#)" ([סעיף 26](#)), המאפשרת לחמאס לתמרן בין התנגדות מזויינת למו"מ ובין הסלמה לרגיעה, מתכתבת למעשה עם תפיסת "ניהול הסכסוך" הישראלית.

משעל תיאר את המאמץ הרב שהושקע במשך שנתיים [בהיבטיו הלשוניים והמשפטיים של המסמך](#). הוא הסביר, בערבית ובאנגלית, את התמורה מהגישה האמוציונלית והמעורפלת של האמנה, שנועדה לרצות את הקולקטיב הפלסטיני, לבין הגישה המְרָצָה, הרציונלית והפתוחה של המסמך, שנועדה להתאים לשפת העולם, לחוק הבינלאומי, לשיח ההומני ולרוח התקופה ולגייס תמיכה בינלאומית וערבית-אסלאמית בצורכי הקולקטיב.

נראה כי משעל עושה את הדרך שעשה יאסר ערפאת בשעתו כדי לשכנע את בני עמו לעבור בהדרגה מדרך המאבק המזוין אל הדרך המדינית. שניהם מאמצים את עיקרון "[הגמישות ההירואית](#)", המאפשר להם להצדיק את הנסיגה מהחזון המקסימליסטי של שחרור כל פלסטין לחזון לאומי מעשי ופרקטי של שחרור חלק ממנה. יאסר ערפאת, מנהיג תנועה לאומית, השתמש ברטוריקה דתית, בעוד שמשעל, מנהיג תנועה דתית, מאמץ עתה רטוריקה לאומית. שני המנהיגים בחרו ברטוריקה שאפיינה את היריב כדי לנצח במערכה על לבבות ההמונים הפלסטינים, וגם בכך ניתן לראות ביטוי לרוח התקופה ולשינויי הזמן.

הרטוריקה של חמאס עדיין לא נעימה לאזניים ציוניות, אולם התנועה היא שותפה פוטנציאלית חזקה שכבודה הלאומי לא נרמס, ולכן היא תוכל להרשות לעצמה "ויתורים כואבים" ולחתום על עסקה טראגית מבחינת הפלסטינים ומבחינתה באופן מיוחד. עתה יש לאלצה לשאת באחריות ציבורית ולאומית לתהליך המדיני.

מכלל לאו אתה למד הן

יוחנן צורף

הדעה הרווחת בשיח הציבורי הישראלי היא שהמצע המדיני החדש שפרסמה תנועת חמאס אינו מכיל חידושים של ממש. ההבדלים בינו לבין אמנת התנועה משנת 1988, כך נטען, הם קוסמטיים בלבד, ונועדו ליצור מראית עין של התמתנות במטרה לפתוח לתנועה צוהר אל פורומים בינלאומיים וערביים שעדיין נעולים בפניה.

אלא שמדובר במסמך עקרונות ראשון שמוציאה חמאס לאור מאז האמנה שפורסמה בעת ההכרזה על כינון התנועה, ומעוגנים בו רעיונות רבים שהעלו ראשי התנועה במשך שנים אך לא נתנו להם ביטוי מתועד. זהו מצע רשמי ומחייב האמור, לדברי ח'אלד משעל, לשמש מקור סמכות (מרג'עיה) לעמדותיה ולמעשיה של התנועה בסוגיות מדיניות, פוליטיות וחברתיות.

אנו נוהגים לבחון התפתחויות בצד הערבי מנקודת מבט ביטחונית המרוכזת ב"מה טוב ליהודים"; האם נוצר פתח להידברות עם הצד השני? האם הוא שינה את יחסו כלפינו? בגישה כזו, קל לטעון שאין כל חדש תחת השמש מבחינת חמאס. אולם אם נכון הוא הדבר, מה תועלת מצא גורם פוליטי דתי ורדיקלי לעדכן, לראשונה זה שלושים שנה, את מסמך היסוד שלו? והאם השינויים שניכרים במסמך הם כל כך חסרי משמעות מבחינתה של ישראל שאפשר להתעלם מהם?

השאלה הרלוונטית יותר היא כיצד משפיע החיכוך המתמשך עם מדינת ישראל על שחקנים שאינם מכירים בה ונלחמים בה. האם נכון לומר שהם לעולם לא נשחקים? ששאיפתם לחיסולה של מדינת ישראל שומרת על המוטיבציה הגבוהה שלהם כל העת? או שאולי נכון יותר לומר שהם משתנים אך אינם מבטאים זאת בפומבי בנוסח האידיאלי בעיני ישראל או יריבים פוליטיים אחרים?

69 שנה חלפו מיום הכרזת העצמאות של מדינת ישראל. ישראל חזקה מתמיד. אין מדינה ערבית אחת השואפת או מסוגלת לאיים עליה, ואין תנועת התנגדות אחת במרחב שלא הותשה והורתעה על ידה. הגיעה השעה להכיר בעובדה בולטת אחת: אויבינו מושפעים מאתנו לא

פחות, ואולי יותר, משהם משפיעים עלינו. השחיקה, הפילוג, ההתפוררות הפנימית וההתדרדרות הכלכלית והחברתית בעזה כתוצאה מן העימות המתמשך עם ישראל הגיעו לרמה כזו שאפילו חמאס לא יכולה להתעלם מהן.

לאחר פרסום המסמך הטיחו יריביה של חמאס מבית שאלות רבות כלפי התנועה. אחת מהן היא כזו: שווה בנפשכם מה היה קורה לו בשנת 1988 הייתם מגיעים למסקנתכם הנוכחית, כי ישנה "הסכמה לאומית על הנוסחה של מדינה פלסטינית בקווי 1967", המסקנה שאימץ אש"ף בשעתו ובכך פתח את הדרך לתהליך המדיני שהוביל להסכמי אוסלו. כמה דם וחורבן היו נחסכים? אולי היה אפשר להגיע להסדר, לולא שיבש הטרור של חמאס וארגונים אחרים את התהליך מראשיתו?

לשון אחר, קשב לשיח הפנימי הפלסטיני מעיד כי מתחוללת תמורה בחמאס, וראוי ללמוד אותה. אולי החלה התנועה לצעוד במסלול שבו צעדו תנועות לאומיות רבות לפניו? אולי חמאס עצמה, חרף הצהרותיה על דבקותה בעקרונות יסוד מסוימים, אינה יודעת לאן תגיע בסוף הדרך? עתה היא חושפת את מצעה, לראשונה, בפני חבריה ובפני הציבור הפלסטיני, מזמינה שיח ציבורי, שאלות והערות, ומצהירה על רצונה להיות שותפה שווה בשלטון ואפילו אלטרנטיבה לו. "אינכם מדברים עוד רק עם עצמכם", התריס עיתונאי בפני משעל במסיבת העיתונאים שבה הציג האחרון את המסמך. העיתונאי ביקש לדעת האם יתפרסמו מסמכים נוספים מסוג זה בעתיד, וקבע: להיות פרטנר פירושו גם לשלם מחיר.

לעצם העניין, עיון במסמך מעלה כי גם אם חמאס לא שינתה את יחסה לישראל, היא שינתה את יחסה לסכסוך עם ישראל. חמאס ממשיכה לטעון שקיומה של ישראל בטל מעיקרו ושפלסטין היא השטח שבין הים לנהר ובין ראש הנקרה לאילת (אום רשרש), ומבהירה כי לא תכיר בישראל וכי תמשיך לדגול בהתנגדות, גם אם לא בהכרח מזויינת, כדרך השחרור. מנגד, חמאס מניחה לפתחו של הקורא מספר קביעות העשויות להגדיר מחדש את אופיה כתנועה, את מרחב התמרון שלה ואת הסכסוך הישראלי-פלסטיני. קיימות מספר דוגמאות לכך במסמך:

הסכסוך לאומי יותר ודתי פחות. כך עולה מהאופן בו מגדירה חמאס את אדמת פלסטין: "אדמת העם הפלסטיני ומולדתו" (סעיף 2) ו"אדמה ערבית אסלאמית" (סעיף 3), בשונה מ"אדמת וקף השייכת לכל המוסלמים עד סוף הדורות" (אמנת 1988). כן נקבע במסמך כי מטרת חמאס היא "שחרור פלסטין ועמידה נגד הפרווייקט הציוני", בעוד שבאמנה מדובר על "הקמת מדינה אסלאמית" ועל ייסודה של חמאס בשל "היעדרו של האסלאם במרחב". ובעוד שבאמנה התגאתה חמאס בהיותה "סניף מסניפי האחים המוסלמים", עתה בולט הניתוק מהאחים המוסלמים ומדגיש את היותה של התנועה פלסטינית יותר משהיא אסלאמית. יתר

על כן, במסמך ניכר שימוש אינטנסיבי במושגים פוליטיים דוגמת עם, זכויות לאומיות, ציונות והתנגדות, במקום מושגים דתיים כמו אומה, זכויות דתיות, יהדות וג'יהאד, בהתאמה.

הודנה כמצב ארוך-טווח במציאות של הסדר קבע. בעצם אימוץ הנוסחה של מדינה פלסטינית בקווי 1967, גם אם התנאי הוא שיבת הפליטים, אי-הכרה בישראל ודחיית כל מו"מ עמה, מבהירה חמאס כי מרחב התמרון המקסימלי שלה במציאות הנוכחית הוא הודנה במציאות של הסדר קבע המקובל על אש"ף. ניתן גם לומר שניכר כאן אימוץ של אסטרטגית השלבים שנטש אש"ף בשנת 1988 לאחר גמגום ממושך, שהחל בשנת 1974 ועורר חוסר אמון בזירה הערבית. להגנתו טען משעל כי בשנת 1974 אש"ף לא דבק "כמונו" בעקרונות היסוד שחמאס דבקה בהם כיום.

ההתנגדות המזויינת כאמצעי עיקרי אך לא בלעדי. באמנת 1988 נכתב כי "הג'יהאד הוא הדרך הבלעדית לשחרור פלסטין". בסעיפים 25 ו-26 במצע הנוכחי נקבע כי אף שההתנגדות המזויינת היא לב המאבק, ניתן לאמץ צעדי רגיעה לצד צעדי הסלמה בעת ניהול המאבק, ובלבד שאופציית ההתנגדות לא תינטש כליל. בהסברו לדברים אלה טען משעל כי הציע לאבו מאזן עוד בשנת 2006 לנקוט אסטרטגיה משותפת של התנגדות עממית, אך הנשיא הפלסטיני סרב, לדברי משעל, בטענה כי הוא דוחה את כל סוגי ההתנגדות.

לא דאע"ש ולא אל-קאעדה. חמאס מבהירה כי היא מאמצת את האסלאם במובנו המתון: "שביל הזהב" המתאפיין בסובלנות, מאפשר לבני דתות אחרות חיי בטחון ושלוה (סעיפים 8 ו-9) ומתנגד לכל סוגי הקיצוניות והקנאות הדתית, בין אם אתנית או שבטית. באמנת 1988 לא היה כל עיסוק בשאלה זו, בין היתר משום שלא התקיימה אז "קיצוניות אסלאמית" בהיקף ובהקשר הנוכחי.

אש"ף הוא המסגרת הלאומית לכלל הפלסטינים ש"יש לפתחו, לשמור עליו ולבנותו מחדש על בסיס דמוקרטי, כך שיהווה בית לכל חלקי העם" (סעיף 29). באמנת 1988 נכתב, לשם השוואה, כי חמאס תצטרף לאש"ף אך ורק ביום שבו יאמץ את האסלאם.

המסמך הפוליטי של חמאס משקף תהליכי חשיבה ועיון מחודש המתנהלים בתנועה בשנים האחרונות. מטרתו לספק כלים לתנועה ולתומכיה להתמודדות עם המציאות המשתנה ועם הניגודים הרבים שהיא מזמנת בין העקרונות השונים שבהם דוגלת חמאס. ח'אלד משעל, שהוביל את גיבוש המצע ובקש לסיים בזאת את תפקידו כראש הלשכה המדינית של התנועה, טען כבר לפני חמש שנים כי קיים קושי בפעולה בו-זמנית כתנועת התנגדות וכיישות שלטונית (ועורר בכך מורת רוח בתנועה).

בסדרה של הופעות בפני ארגונים ומפלגות אסלאמיות ערביות עם פרוץ ה"אביב הערבי" הציע משעל ללמוד מהניסיון של חמאס ולהפיק לקחים מהקשיים שעמם היא מתמודדת. בראש ובראשונה הוא המליץ על שיתוף; הוא הציע לחבריו האסלאמיסטים שניצחו בבחירות בתוניסיה ובמצרים שלא לכוון שלטון בלעדי אלא ליצור קואליציות רחבות ככל האפשר, גם במחיר של פשרה בסוגיות החשובות לתנועות האסלאמיות. בסימפוזיונים ובדיונים הפומביים הללו הרבה משעל לדבר על בחינה מחדש, עיון מחדש, ביקורת עצמית ועוד.

פרסום המסמך הוא מהלך לא שגרתי. תנועות רבות חוששת לנקוט צעד פומבי דומה, ולהתמודד עם סדרה כה ארוכה של שאלות ביקורתיות ומתפלמסות. חמאס הציגה כאן, אל מול המצלמות, משני מוקדי שידור (דוחא ועזה) ובנוכחות כל הנהגת התנועה, מצע שגם אם אינו מבטל את אמנתה משנת 1988, כטענתה, הרי שהוא מחליף אותה בפועל.

אין במסמך ניסיון ליצור פתח להדברות עם ישראל ולא לכך הוא נועד. הוא מאפשר לחמאס לתמרן באורח נוח יותר בזירה הפנימית, המאשימה את התנועה בהרס ובחורבן, בחוסר גמישות ובהעדר הישגים לאסטרטגיית ההתנגדות שלה. הוא גם מאפשר למדינות ערב המתונות לסייע לחמאס להפוך פרטנר מקובל בפורומים בינעריביים ולהציג את עצמה ככוח שווה ערך לאש"ף בדיאלוג, שחמאס מעוניינת בו זה מכבר, עם מדינות המערב.

יחד עם זאת חמאס נכנסת בזאת למסלול שספק רב אם היא תוכל לסגת ממנו או אם היא יודעת מה אחריתו. בשיח בין יריבים, ובוודאי בין אויבים, החדש לעולם יבטל את הישן, והפה שהתיר יתקשה לאסור מחדש. לכן אמר משעל במסיבת העיתונאים כי התנועה תפעל מעתה על בסיס המצע החדש ותטמיע אותו בקרב אנשיה. במילים אחרות, המצע מכניס רוח של שינוי לבית החמאסי, גם אם זו אינה ברורה דיה או מוסכמת על הכל. אף שמשעל לא השתמש במילה שינוי, הוא חזר בדבריו פעמים רבות על המונח גמישות (מורוונה).

האם תוכל חמאס להסתפק ב"גמישות" שהמצע מאפשר לה, או שהמציאות תחייב אותה ליתר גמישות כדי להגשים את רצונה להיות שותף ואף להפוך לאלטרנטיבה לרשות הפלסטינית? התשובה טמונה באופן שבו יתפתח החיכוך של חמאס עם המציאות. המציאות הזו כוללת את ישראל, שהמהלומה האחרונה שהנחיתה על עזה (2014) הייתה קשה מנשוא, את הציבור הפלסטיני המאבד את סבלנותו לתנועה, את פתח והרשות הפלסטינית הנאבקות מול חמאס על לבו של הציבור הפלסטיני במשאבים ובעוצמה שחסרים לתנועה, ואת הסביבה האזורית המצפה מחמאס להשתלב באש"ף וברשות הפלסטינית.

כל אלה יחייבו את המשכו של תהליך החשיבה, ההערכה המחודשת והתאמת המדיניות של חמאס לצרכי הזמן והמקום. משך הזמן והקצב תלויים גם בתנועה עצמה ובדמויות שיובילו אותה בשנים הקרובות.

המימד האסטרטגי

ד"ר דורון מצא

מאז הפכה חמאס לתנועת השלטון ברצועת עזה היא מתמודדת עם המתח שבין שני הכובעים העיקריים אותם היא חובשת: הכובע של תנועת התנגדות אסלאמית-פלסטינית, שהגדיר את מהותה כמעט מיום היווסדה, והכובע של תנועה שלטונית האחראית לגורלה של אוכלוסיה גדולה מאוד ברצועת עזה.

היכולת להתמודד עם המתח הזה הושפעה רבות ממערכת היחסים עם ישראל. מאז תפסה את השלטון בעזה חותרת חמאס לשמר בכל מחיר את מעמדה כתנועת שלטון. ישראל, מצדה, שוקדת על החלשת כוחה של חמאס באמצעות המצור על הרצועה ויצירת מצוקה כלכלית-חברתית המשמרת את חמאס כשלטון חלש התלוי בישראל. מציאות זו אפשרה לחמאס להחזיק בשני קצוות המקל: לשרוד כתנועת שלטון אך במקביל גם למנף אף המצוקה ברצועה כדי לשמר את זהותה כתנועת התנגדות.

כל המערכות שניהלו ישראל וחמאס בשנים האחרונות, לרבות צוק איתן, היו תוצר של התפרקות נקודת שיווי המשקל של המערכת בעקבות החרפת המציאות בעזה ואיום על הלגיטימציה הציבורית לשלטון חמאס. סיטואציה זו אילצה את חמאס לשבור את הכלים באמצעות החרפת המציאות הביטחונית ומתוך רצון להקל על המצור ולשפר את המצב הכלכלי ברצועה.

בחודשים האחרונים ניכרת הידרדרות נוספת במצב הפנימי ברצועה. כבעבר, ישראל וחמאס מצחצחות חרבות, אולם בשונה ממקרים קודמים, חמאס פועלת בשני ערוצים מנוגדים לכאורה. האחד, המוכר, הוא איתות לישראל על נכונותה להיכנס לסבב לחימה נוסף אם לא יחול שינוי במצור. השני הוא איתות על תמורה ארגונית ורעיונית וריכוך הדימוי של התנועה. הנכונות להתחבר לקונצנזוס הפלסטיני על גבולות 1967, ניתוק הזיקה לתנועת האחים המוסלמים והגדרת חמאס כתנועה לאומית ופלסטינית, משקפת הרחבה של רפרטואר הכלים שבהם משתמשת התנועה כדי לקדם את יעדיה האסטרטגיים.

הפרגמטיות הזו מכוונת למערכת האזורית והבינלאומית, ותכליתה גיוס של הזירה הבינלאומית להסרת המצור על הרצועה. שני הנתיבים השונים לכאורה שבהם פוסעת חמאס אמורים להניב

תוצאה אסטרטגית דומה. קשה להעריך, בשלב זה, האם מדובר בתהליך דומה שעבר אש"ף בראשות יאסר ערפאת והסתיים בהתמתנות מדינית. אולם סביר להניח כי כשלון המאמץ להפוך את בעיית הרצועה לאזורית ובינלאומית יותיר את חמאס עם החלופה האקטיביסטית ויסלול את הדרך לסבב לחימה נוסף, אלא אם תשנה ישראל את עמדתה וצעדיה.

ממשלת ישראל יכולה להיות מעודדת מכך שהלחץ הכלכלי שלה על הרצועה ניתב את חמאס לרכך את תפיסותיה המדיניות כדי להתמודד עם המצוקה. אולם דווקא בשל כך זו גם השעה לרכך את מדיניות המצור כדי למנוע את סבב הלחימה הבא. שינוי שיהפוך את חמאס מתנועת שלטון מוחלטת ורזה לתנועה מאוששת ושבעה יותר לא רק יעלה את מחיר ההפסד של חמאס מסבבי לחימה מול ישראל, אלא אולי גם ידחק את התנועה לטעון את התמתנותה המדינית במשמעות, ולהמיר את ההתנגדות הצבאית בהתנגדות פוליטית. בנייתה של מדינה אסלאמית ברצועה, והפיכתה לישות מדינית בת קיימא, עשויה להתגלות כהתרסה קורצת כלפי ישראל.

ישראל ומתקפות השלום

ד"ר שמוליק לדרמן

מלחמת לבנון הראשונה ידועה בכינויה "מלחמת שלום הגליל", ובזיכרון הקולקטיבי הישראלי היא נועדה להגן על הצפון מפני התקפות אש"ף. אלא שבמהלך השנה שלפני המלחמה הייתה הפסקת אש שהביאה, כפי [שציין](#) למשל אברהם סלע, לשקט "כמעט ללא תקריות". מה אם כן היו האיומים הדחופים שבגללם יצאה ישראל למלחמה?

איום מרכזי אחד היה סימני התמתנות באש"ף בשנים שלפני כן, כמו גם התחייבותה של ישראל בהסכם השלום עם מצרים להתקדם בדרך להסדר עם הפלסטינים. המסקנה של ממשלת ישראל, כפי שניסח זאת אמיר אורן בשנת 1983, הייתה פשוטה: "מהלומה צבאית מוחצת לאש"ף = תבוסה מדינית לניסיונות לכונן ישות פלשתינאית = השארת השטחים בידי ישראל". זו לא הייתה הפעם הראשונה [ולא האחרונה](#) שבה הוכיחה ממשלת ישראל כי היא חוששת מ"מתקפות השלום" עליה לא פחות מאשר מלחמה או טרור, ומוכנה להגיב עליהן באלימות ניכרת.

מזה [שנים](#) מביעים [מנהיגים](#) בחמאס את [נכונותם להסדר בגבולות 1967](#) (בניסוח של הפסקת אש ארוכת טווח) ואף העבירו [הצעות](#) ברוח זו לישראל. התפתחויות אלה היו חשובות מספיק עבור ראש השב"כ לשעבר, יובל דיסקין, כדי להציגן בישיבת ממשלה כסימנים של רצון אמיתי בהסדר מצד חמאס, כפי שסיפר בסדרה התיעודית החשובה "[שומרי הסף](#)", ועבור נתניהו

לעצור מיד את הדיון בכך. [ספק](#) אם אמנת חמאס עצמה היוותה אי פעם מסמך אידיאולוגי מחייב כפי שבישראל נוטים להציג זאת.

בכל הקשור למוכנות לפשרה מדינית המסמך החדש הוא, אם כן, צעד סמלי בעיקרו החותם [התפתחות](#) עליה [נרמז](#) בתנועה מזה זמן מה. הוא מדגים את [הפרגמטיות של התנועה](#), עליה [הצביעו](#) זה מכבר [חוקרים](#) שונים, בניגוד לפנאטיות הלא מתפשרת שלרוב מיוחסת לה בשיח הציבורי בישראל (את העיתוי הספציפי ניתן לייחס לחולשתה של התנועה ולנסיין שלה [לרצות](#) את מצרים). בדיפלומטיה, צעדים סמליים מסוג זה יכולים להיות בעלי חשיבות רבה. בדיפלומטיה שבין ישראל לפלסטינים, ניתן לשער שישראל, בסיוע ארצות הברית, תעשה ככל יכולתה לסכל את הפוטנציאל המתחדש לקידום סוף הסכסוך בין ישראל לבין הפלסטינים.

אלוורו דה-סוטו, השליח המיוחד של האו"ם בין השנים 2005—2007, [טען](#) כי כבר לאחר ניצחון חמאס בבחירות הפלסטיניות ב-2006 אפשר היה להשיג ממשלת אחדות פלסטינית על בסיס הסכמה למשא ומתן עם ישראל על הסדר בגבולות 1967. אולם ארצות הברית והקוורטט הציבו, לדבריו, תנאים בלתי אפשריים, ודחפו בלהט לעימות בין פתח לחמאס, כפי שאכן [התרחש](#) בהשתלטות של חמאס על עזה. הניסיון למנוע פיוס בין חמאס ופתח, ולסכל את הקמתה של ממשלת אחדות פלסטינית הנושאת ונותנת עם ישראל על בסיס הקונצנזוס הבינלאומי, נותר מרכיב מרכזי במדיניות ישראל, והיווה [רקע חשוב](#) להתגלגלות סבב הלחימה האחרון העקוב מדם בעזה. תגובתה של ישראל לסימני ההתמתנות של חמאס עד כה, אם כן, דומה ברוחה לזו של מלחמת לבנון הראשונה.

כך נראים גם צעדי ישראל מול הדיווחים על התמורה בחמאס: התנקשות בבכיר חמאס, שמאתגרת את סמכותו של מנהיגה החדש של התנועה ברצועה (שפוטנציאלית יכול להוות [עוגן חשוב להסדר](#) בגלל סמכותו בזרוע הצבאית של חמאס), והידוק מתמשך של המצור בעזה שמביא את הרצועה אל סף קטסטרופה ודוחק את חמאס לפינה. קשה לדעת האם ממשלת ישראל מעוניינת בסבב לחימה נוסף או שמא, [כמו](#) לפני מבצע "צוק איתן", מבקשת [להחליש את חמאס](#), למנוע ממנו הישג פוליטי ולהקשות על פיוס בינו לבין פתח. סביר להניח שבצמרת הביטחונית והפוליטית של ממשלת ישראל נשמעות עמדות שונות בעניין זה. כך או אחרת, צעדיה של ישראל מובילים, כרגיל, להחלשת הכוחות המתונים בחמאס ובמרחב הפוליטי הפלסטיני בכלל, ומקרבים עימות עקוב מדם נוסף בעזה.

חידוד ההבדלים בין חמאס לבין דאע"ש

אדם הופמן

למרות שקהל היעד העיקרי של המסמך הפוליטי של חמאס הוא דעת הקהל הערבית, ולא הישראלית או המערבית, עולים ממנו הבדלים עקרוניים בין התנועה ובין ארגונים סלפים-ג'יהאדים, ובראשם דאע"ש.

ההכרה במדינה פלסטינית בגבולות 1967 עומדת בניגוד מוחלט לדרכו של דאע"ש: החליפות האסלאמית, שהוכרזה ביוני 2014, היא ישות דתית-פוליטית חוצת-לאומים המתיימרת להחליף את המבנה המדינתי הקיים במזרח התיכון. חלק מרכזי מהחזון הפוליטי שלה כולל את "[שבירת גבולות סייקס-פיקו](#)", אשר הניחו את הבסיס לגבולות המזרח התיכון המודרני. מעבר לכך, דאע"ש מאמץ טהרנות רעיונית ואדיקות דתית קיצונית גם במחיר של פגיעה במוסלמים אחרים. הארגון [איים בעבר להפיל את חמאס](#) ולהשליט את השריעה ברצועת עזה, בטענה שחמאס "מגינה על מדינת היהודים" ואינה מיישמת את האסלאם האמתי בשלטונה בעזה.

נקודה שניה נוגעת להגדרת האויב. בעוד שבאמנת חמאס הוגדר הסכסוך הישראלי-פלסטיני כדתי והיה גודש במוטיבים אנטישמים, במסמך ישנה הבחנה בין היהודים כ"אנשי הספר" (אהל אל-כתאב), המאמינים בדת מונותאיסטית ורשאים לשמור על דתם וחייהם תחת שלטון אסלאמי, לבין הכיבוש הישראלי ו"הפרויקט הציוני" מצד שני. בסעיף 16 במסמך החדש אף נכתב כי "חמאס אינה רואה את הסכסוך עם הפרויקט הציוני כסכסוך עם היהודים בשל דתם." לעומת זאת, דאע"ש נאבק ל"יישום האסלאם האמתי" מבחינתו ומנהל מלחמת חורמה נגד נוצרים ומיעוטים דתיים אחרים [בעיראק](#), [מצרים](#) ומדינות נוספות במזרח התיכון על בסיס אמונתם. מבחינת דאע"ש (ואל-קאעדה) "הצלבנים והיהודים" הם אויבים, ולכן מאבקו בהם לא מוגבל לטריטוריה ספציפית.

הטענה כי חמאס שונה מדאע"ש – למרות [טענותיו](#) של ראש הממשלה נתניהו ופוליטיקאים נוספים – [אינה חדשה](#), אולם המסמך החדש מעגן את ההבדלים בין הארגונים באופן פורמלי. [ד"ר מח'מר אבו-סעדה](#), מרצה למדעי מדינה באוניברסיטת אל-אזהר בעזה, הסביר כי המסמך נועד "להביא לשינוי העמדה הבינלאומית כלפי התנועה, כדי שתוצא מרשימת ארגוני הטרור ואף תזכה ליחס יותר טוב בעולם". זהו, אולי, ההבדל הבסיסי המשמעותי ביותר בין חמאס ודאע"ש: בעוד שחמאס שואפת לנהל דיאלוג עם הקהילה הבינלאומית ולהשתלב בסדר הבינלאומי הקיים, תוך שמירה על זהותה כתנועה אסלאמית-פלסטינית, דאע"ש [שואף להרוס את הסדר הזה](#) כליל ולייסד במקומו אוטופיה אסלאמית.

שמחה לאיד במרחב הערבי וברשות הפלסטינית

אלה אפק

מעקב אחר הפרשנויות בתקשורת הערבית למסמך הפוליטי של חמאס מעלה [הסתייגויות](#) מההשתבחות העצמית של ח'אלד משעל, על פיה המסמך מעיד על התפתחות וגמישות רעיונית של התנועה.

המסר המרכזי העולה ממאמרים רבים הוא שחמאס בזבזה שלושים שנים יקרות בהאשמת אש"ף בבגידה, כאשר בסופו של דבר השלימה, בלחץ הנסיבות, עם מדיניותה של הרשות הפלסטינית. הדבר, לטענת הכותבים, צריך לשמש לקח לכל מי שדבק עדיין ב"התנגדות", נוכח הפגיעה החמורה בסוגיה הפלסטינית. מורסי עטאללה, עיתונאי בכיר באל-אהראם, אף [תבע](#) כי הפלסטינים יפרסמו "התנצלות היסטורית" לנשיא סאדאת, שהגיע למסקנה הברורה כבר בשנת 1977: יש לזנוח את הבלתי-אפשרי ולהתמקד בהשגת האפשרי. ארבעים שנה של נוקשות אידיאולוגית והיסוסים פגעו אנושות בסוגיה הפלסטינית, קבל עטאללה, והמליץ לחמאס ללמוד ממצרים כיצד מבחינים בין מציאות לבין דמיון.

האינטלקטואל החשוב חאזם סאריה סקר באל-חיאת את כל התנועות בעולם הערבי שנכנעו למציאות, זנחו את הקיצוניות והתפשרו על תביעותיהם. בין הדוגמאות היו נאצר, שבערוב ימיו הסכים לקבל את תוכנית רוג'רס ואת החלטה 242; יאסר ערפאת, שוויתר על שחרור פלסטין כולה לטובת מדינה בגדה המערבית ועזה; והשמאל הפלסטיני שחלם על "האנוי הערבית" כבסיס לשחרור כל פלסטין. המוותרים על החלומות, הזכיר סאריה, אינם "בוגדים" אלא מכירים במציאות ובאמנות האפשרי. זאת בשונה משחקנים אזוריים דוגמת חזבאללה, הממשיכים לאיים על כל המוכנים לפשרה ועדיין תובעים את "כל פלסטין מהים עד הנהר".

מטבע הדברים, בתנועת פתח חוגגים במיוחד על התמורה המדינית בחמאס. דובר התנועה, אוסאמה אל-קאסמי, קבע כי העובדה שחמאס מוכנה למדינה פלסטינית בגבולות 1967 היא בבחינת השלמה עם החלטת אש"ף, על כל פלגיו, בכינוס המועצה הלאומית הפלסטינית בשנת 1988. אל-קאסמי תבע מחמאס להתנצל בפני אש"ף על שלושים שנות האשמה ב"כפירה ובבגידה", והביע את תקוותו כי חמאס לא תמתין שלושים שנים נוספות עד שתגיע למסקנה שיש לסיים את הפיצול הפנימי ואת שליטתה על רצועת עזה. ג'בריל רג'וב [קיווה גם הוא](#) שעתה תעריך חמאס מחדש את השתלטותה על הרצועה ותבין כי עזה אינה יכולה להיות יישות עצמאית המנותקת מפלסטין.

בשבוע שבו פרסמה חמאס את המסמך התפרסם גם ספרו של היועץ המדיני של ערפאת, מרוואן כנפאני, שהיה אחד האישים המקורבים ביותר לנשיא הפלסטיני. "על הפלסטינים בלבד: דיאלקטיקה של הצלחה וכשלון" מגולל את סיפורו האישי של כנפאני הקומוניסט מדרך הנוקשות והאלימות אל דרך הפשרה והשלום, והמחבר מקווה כי הדוגמא האישית שלו תשמש השראה לאחרים. הספר גם עוסק בהרחבה בפילוג בין פתח לבין חמאס, ובראיונות שהעניק לרגל השקת ספרו בקאהיר מתח כנפאני ביקורת על שני הארגונים ועל אבדן דרכם לאחר מות ערפאת. הוא כינה את המסמך של חמאס "יחסי ציבור" והעריך כי מטרתו לחזק את התנועה במאבק הכוחות שלה עם הרשות הפלסטינית. הוא קרא לשני הצדדים להסכים על מצע מדיני משותף ולהתאחד למען הקמת "פלסטין של 1967".

אבו מאזן, מצדו, בחר בדוחה, שם פורסם המסמך של חמאס, כדי לקיים מסיבת עיתונאים שבה עמד על הסתירות הרבות במסמך. הנשיא הפלסטיני סבור כי הסתירות הללו מונעות התייחסות רצינית למסמך, הן מצד הרשות הפלסטינית והציבור הפלסטיני הן מצד הקהילה הבינלאומית. תגובתו הדהדה [בדבריה המסויגים](#) של הממונה על ענייני החוץ באיחוד האירופי, פדריקה מוגריני, עם פתיחת ועידת התורמות בבריסל. מוגריני הזכירה "כמה אלמנטים מעניינים במסמך", אולם לא הסתירה את אכזבתה מכך שהוא משלים, אך לא מבטל, את אמנת התנועה. היא הדגישה את קריאתם של האיחוד האירופי ושל הקוורטט לקדם את האחדות והפיוס הפלסטיני וטענה כי זו עומדת בראש סדר העדיפויות של הקהילה הבינלאומית.

הג'יהאד האסלאמי חש בודד במערכה

אלחנן מילר

חוסר שביעות הרצון של פתח ממסמך המדיניות החדש של חמאס אינו מפתיע. אך דווקא ההתקפה על חמאס מימין, מצד שותפתה לנשק – הג'יהאד האסלאמי, זורעת אור על המאבק האידיאולוגי המתחולל בימים אלה בימין הדתי הפלסטיני.

זיאד נח'אלה, סגן מזכ"ל הג'יהאד האסלאמי, העניק ראיון נרחב לסוכנות הידיעות של התנועה "פלסטין אל-יום". נח'אלה האשים את חמאס באימוץ הנחות היסוד הכושלות של אש"ף במאבקה בישראל, בראש ובראשונה ההכרה בגבולות ה-4 ביוני 1967 כמכנה משותף לכל התנועות הפלסטיניות.

עבור ישראלים רבים מהווה "תורת השלבים" של אש"ף תמרור אזהרה, תזכורת כי כל הסכם שייחתם עם הפלסטינים אינו אלא בסיס לדרישות עתידיות, או למלחמה עם ישראל מעמדת כוח. נח'אלה רואה את הדברים הפוך. בכך שאימצה חמאס את תורת השלבים של אש"ף, הוא טוען, היא תרמה לשחיקת העקרונות הפלסטיניים שעיקרם אי-הכרה בישראל בכל גבול שהוא. "ראשית, קבלת גבולות הארבעה ביוני כגבולות המדינה הפלסטינית היא הכרה במשתמע במדינה השכנה, היושבת על 80% מאדמת פלסטין, והיא 'מדינת ישראל', אמר. "בסופו של דבר משמעות העניין היא שאנו עומדים מול פתרון שתי המדינות, שאותו קיבל אש"ף ושאת יישומו דחתה ישראל."

נח'אלה מתרעם גם על הקביעה של חמאס כי גבולות 1967 הם "נוסחה לאומית מוסכמת" על כלל הפלגים הפלסטינים, שממנה משתמע הצורך באחדות סביב המכנה המשותף והותרת חילוקי הדעות לשלב מאוחר יותר. "מה פירוש הדבר?" הוא תוהה. "האם אלו שמסרבים לפתרון שתי המדינות, כמו הג'יהאד האסלאמי ואחרים, אינם פטריוטים ואינם חלק מהקונצנזוס? [...] זו אינה נוסחה מוסכמת, והיא פוגעת ברגשות החברים לנשק במחנה ההתנגדות [...] כל עוד ישנו פלסטיני אחד שמסרב לפתרון שתי המדינות, או לתיחום המדינה הפלסטינית לגבולות 1967, זו אינה תוכנית מוסכמת ולא שורר סביבה קונצנזוס."

דבריו של נח'אלה מבטאים את ההבדלים בראיית המציאות הנוכחית בין תנועתו לבין חמאס. האחרונה, המתקשה לשלוט על רצועת עזה ולממן את הביורוקרטיה שלה, שואפת לפריצת דרך בינלאומית שתוביל לקבלתה למשפחת התנועות הלגיטימיות. לעומת זאת, הג'יהאד האסלאמי, בברכת פטרוניו באיראן, שואף לשימור הסטטוס קוו האידיאולוגי, ולו במחיר איכות חייהם של תושבי הרצועה.

את הדברים הללו אומר נח'אלה במפורש. "באופן עקרוני, כן, יש במסמך הזה התפתחות. אך ההתקדמות היא בדרך ללא מוצא, דרך החיפוש אחר פתרונות וחצאי פתרונות לסוגיה הפלסטינית תחת מטריית מה שמכונה 'הלגיטימציה הבינלאומית'. "מעמדת האידיאולוג, ובניגוד לחמאס, נח'אלה אינו מעוניין ב"חצאי פתרונות" לסוגיה הפלסטינית. כמי שמייצג תנועה שאינה אחראית לגורלם של תושבי עזה, ושתקציבה אינו תלוי במנהרות ההברחה שהושמדו כמעט כליל על ידי מצרים, קל לו לדבר על "הכל או כלום".

החריגה של הג'יהאד האסלאמי מהשיח הפלסטיני המקובל בולט במיוחד ביחס לסיום הפיצול בין פתח וחמאס. שתי התנועות היריבות פועלות האחת נגד רעותה אולם ממשיכות לשלם מס שפתיים על רצון באיחוד שורות. לא כך נח'אלה. עבורו, אחדות פלסטינית יכולה להתממש רק סביב חידוש האינתיפאדה, לא סביב מצע מדיני.

"אמרנו שוב ושוב כי הפיוס אינו אפשרי בתנאים הנוכחיים, משום שהתנאים עבורו לא קיימים בשני צדי הרשות, פתח וחמאס. הדרך היחידה לחזור לדרך הישר, ולהגן על העם הפלסטיני וסוגייתו בזמן רגיש זה, הוא לתמוך באסירים האצילים ולהזדהות עימם דרך השקת אינתיפאדת אסירים כוללת שתחייה את אינתיפאדת ירושלים הנבגדת," אמר. חילוקי הדעות הקשים בין שני הצדדים ניכרו היטב ב**תכנית סוערת באל-ג'זירה** שבה התעמתו זה עם זה שני פובליציסטים וחוקרים מצד הג'יהאד האסלאמי ומצד חמאס.

חמאס, מצידה, מעדיפה להסיח את דעת הקהל מהביקורת על המסמך החדש. חבר הפרלמנט מטעמה, סגן יו"ר המועצה המחוקקת אחמד בחר, **הצביע על שלושה נצחונות חדשים של התנועה**: חשיפת המתנקש באיש גדודי עז א-דין אל-קסאם, מאזן פוקהא, מסמך העקרונות החדש ונצחונו של הגוש האסלאמי בבחירות למועצת הסטודנטים באוניברסיטת ביר זית. בעיני ראש הלשכה המדינית החדש, אסמאעיל הניה, **הנצחון הזה מסמל** "שבועת נאמנות חדשה לתנועת ההתנגדות" והבעת תמיכה בחילופי שלטון דמוקרטיים ברשות הפלסטינית, בהתרסה ברורה, כמובן, על שלטונו של הנשיא הקשיש מחמוד עבאס.